

Společné stanovisko nevládních organizací věnujících se ochraně klimatu a životního prostředí k návrhu Evropské komise na Clean Industrial Deal a související opatření

Jsme přesvědčeni, že nejlepším způsobem, jak zachovat dlouhodobou prosperitu a zajistit energetickou bezpečnost EU, je taková **průmyslová strategie EU tzv. Dohoda o čistém průmyslu** (Clean Industrial Deal, CID) navazující na Zelenou dohodu pro Evropu, která posílí průmyslovou konkurenceschopnost Evropy při splnění ambiciózních klimatických cílů a zajistí dostupné ceny energií z domácích zdrojů. Tato strategie, která bude legislativním rámcem Evropské komise na nejbližších pět let, musí řešit celý rozsah „existenčních krizí“, kterým Evropa čelí: nejen krizi důvěry vedoucích představitelů a akcionářů evropského průmyslu, ale i trojitou planetární krizi změny klimatu, ztráty biologické rozmanitosti a znečištění, která má sociální a environmentální dopady na evropské občany. CID proto musí usilovat o to, aby evropská průmyslová odvětví vynikla v konkurenceschopném přechodu k udržitelnému hospodářskému modelu, tj. k modelu, který přináší společenský prospěch napříč sociálními skupinami. CID může být konkrétní odpovědí na obecné a často bezobsažné výzvy k “revizi Green Dealu”, která je jistě potřeba nejen vzhledem k měnícím se podmínkám, ale také například kvůli stále nedostatečnému důrazu evropské klimatické politiky na spravedlivou transformaci a zlepšování životních podmínek evropských domácností.

Abychom ukončili závislost Evropy na fosilních palivech, posílili naši strategickou autonomii a omezili závislost na nákladných a nevyzkoušených technologiích, budeme muset přejít na obnovitelné zdroje energie, ale také snížit naši energetickou a materiálovou náročnost. Výroba kvalitního zboží a služeb, které jsou cenově dostupné a splňují nejvyšší environmentální a sociální standardy, bude v budoucnu největším hospodářským přínosem pro občany zemí EU.

Konkrétně by nová Dohoda o čistém průmyslu (CID) měla reflektovat:

- **Zvýšení konkurenceschopnosti a odolnosti snížením poptávky po energiích a snížením závislosti na drahých fosilních palivech**

Velká závislost Evropy na dovozu energií a nerostných surovin v neklidném geopolitickém kontextu vytváří hospodářskou a politickou závislost a zvyšuje ceny energií. Řešením je **urychlit zavádění obnovitelných zdrojů energie, výrazně snížit naši celkovou poptávku po energii a vzdát se fosilních paliv**. Společnými pravidly pro posuzování projektů je třeba odstranit zbytečné regulace a bariéry na národních úrovních, které brání jejich povolování a výstavbě.

Transformace dopravy, rozvoj nových zdrojů energie, zvyšování energetické efektivity a další potřebné procesy vyžadují přísun oceli, betonu, dřeva, strojírenských výrobků, čipů a dalších technologií a služeb. Je v ekonomickém i bezpečnostním zájmu Evropy, aby tento řetězec probíhal do maximální možné míry zde. Dodávky z oblastí s nižšími ekologickými standardy jsou pro nás nevýhodné ekonomicky a mají větší environmentální dopad než domácí produkce. Proto je **nutné podporovat udržitelný evropský průmysl a firmy, aby konkurovaly dovozu**.

EU by také měla přijmout významná opatření k udržitelnějšímu hospodaření se svými zdroji. Její **materiálová stopa** - celkové množství fosilních paliv, biomasy, kovů a nerostných surovin, které spotřebovává, dosahuje alarmující hodnoty 14,8 tuny na obyvatele, což je více než dvojnásobek hranice udržitelné spotřeby¹. Toto neudržitelné čerpání přírodních zdrojů prohlubuje trojí planetární krizi, neboť využívání zdrojů je zodpovědné za 64 % emisí skleníkových plynů, 40 % zdravotních dopadů znečištění ovzduší a téměř veškerou ztrátu biologické rozmanitosti². Vysoká spotřeba zdrojů také prohlubuje dovozní závislost a zranitelnost evropské ekonomiky. Přechod od lineárního modelu „vzít - vyrobit - použít - zlikvidovat“ ke skutečnému oběhovému hospodářství nabízí řadu výhod: pomůže zachovat zdroje, snížit náklady, snížit emise skleníkových plynů, posílit odolnost vůči cenové volatilitě a narušením dodavatelského řetězce a zabránit vzniku vysoce destruktivních praktik, jako je hlubinná těžba. Přispěje také ke snížení závislosti v dalších klíčových oblastech, jako jsou digitální technologie, nerostné suroviny a udržitelné zemědělství. Proto by mělo udržitelné hospodaření se zdroji být ústředním bodem CID a Aktu o oběhovém hospodářství a mělo by se také promítnout do pravidel pro veřejnou podporu a veřejné zakázky

- **EU potřebuje dlouhodobou a konzistentní vizi klimatické politiky**

Zavedení Zelené dohody pro Evropu, jejímž cílem je v krátkodobém horizontu splnit závazky z balíčku „Fit for 55“ do roku 2030 a přijmout **ambiciózní cíl snížení emisí minimálně o 90 % do roku 2040**³ s cílem dosažení klimatické neutrality do roku 2050, by mělo být vodítkem pro průmyslovou strategii EU a řízení investic i politiky v celé EU, tak aby byla zachována jejich návaznost a konzistentnost. A naopak průmyslová strategie by měla vnést do celkové hospodářské strategie EU důraz na konkurenceschopnost při plnění klimatických cílů a zlepšování životní úrovně. Priority pro dosažení klimatické neutrality i udržení konkurenceschopnosti evropského průmyslu jsou úzce propojené. Vzhledem k dlouhodobým investičním výhledům, které mají řešit stárnutí tradičního evropského výrobního průmyslu, je nezbytné poskytnout podnikům a investorům investiční jistotu, a to jak pro dekarbonizaci energeticky náročných průmyslových odvětví, tak pro rozvoj výroby čistých technologií a přechod na plně oběhové hospodářství.

Silné klimatické ambice také zvýší poptávku po **čistých technologiích** a jejich vývoji a výrobě, které by měly do roku 2030 přispět k plánovanému snížení emisí o 65 %⁴, a přinesou významné vedlejší přínosy: při sledování ambiciózních dekarbonizačních scénářů by EU díky rozvoji nových ekonomických odvětví a modernizaci mohla již do roku 2030 získat nejméně 1 bilion

¹ <https://caneurope.org/white-paper-for-an-eu-within-planetary-boundaries/>

² <https://www.bruegel.org/policy-brief/european-circular-single-market-economic-security-and-competitiveness>

³ <https://www.greenpeace.org/czech/tiskova-zprava/20065/evropske-klimaticke-plany-do-roku-2040-rychla-dekarbonizace-je-potrebna-shoduji-se-environmentalni-organizace/>

⁴ https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/draghi-report_en#paragraph_47059

eur⁵, pro ČR ve výši až 17,7 mld. EUR⁶ a také obrovské úspory z předcházení dopadům způsobených změnou klimatu⁷. EU musí jednat rozhodně, aby si udržela pozici lídra v oblasti ekologických inovací vzhledem k tomu, že největší světové ekonomiky - včetně Spojených států, Indie a Číny - se předhánějí v masivních investicích do čistých technologií. Dohoda o čistém průmyslu nesmí zůstat jen politickou iniciativou, ale musí být spolu se Zelenou dohodou základním kamenem budoucnosti Evropy. Vést globální závod v oblasti čistých technologií a zároveň řešit své vlastní hospodářské a environmentální výzvy může EU jen vyvážením dekarbonizace s konkurenceschopností a sociální soudržností.

• Potřeba sociálního rozměru CID

Aby se zabránilo prohlubování regionálních rozdílů a bylo zajištěno, že průmyslová politika bude přinášet sociální výhody, musí být do rámce průmyslové politiky EU strukturálně začleněny **přísné sociální a environmentální podmínky**. Veřejná podpora těchto cílů může podpořit ekologické podniky, kvalitní pracovní místa a zajistit udržitelnou infrastrukturu, výroby a služby tak, aby přechod od fosilně náročných odvětví k obnovitelným zdrojům byl spravedlivý a inkluzivní a nedopadl ve větší míře na nejzranitelnější obyvatele. Bez harmonizovaného souboru minimálních sociálních a environmentálních podmínek ve všech členských státech bude pro podniky, které využívají veřejnou finanční podporu, pokračovat nakupování dotací, což zvyšuje náklady na průmyslovou politiku, podkopává jednotný trh a zvyšuje rozdíly mezi členskými státy a celkové životní náklady, jako jsou výdaje na bydlení či ceny energií. Celoevropské podmínky by také zvýšily předvídatelnost a zjednodušily by procesy pro podniky. Je také třeba se zaměřit na **přípravu a zvyšování pracovní kvalifikace zaměstnanců** na pracovní místa budoucnosti tak, aby se zmírnil sociální dopad energetické transformace, zejména v regionech s emisně náročnými průmyslovými odvětvími.

CID by měl cílit na **investice ve prospěch snižování chudoby a posilování růstu životní úrovně**. Výnosy z emisních povolenek a další finanční nástroje musí být směřovány tak, aby v první řadě pomohly lidem s nízkými příjmy a zejména těm, co jsou zasaženi energetickou nebo dopravní chudobou v souvislosti s cenami fosilních paliv a plýtváním energií.

• Financování CID

Investiční potřeby pro sociálně-ekologickou transformaci evropského hospodářství jsou obrovské a dobře zdokumentované. Evropská komise odhaduje, že k dosažení klimatických cílů do roku 2030 je třeba mobilizovat dodatečné investice ve výši přibližně 2 % evropského HDP⁸.

⁵ CAN Europe & The Together For 1.5 project (2024). Paris Pact Payoff: Speeding up the green transition for socio-economic co-benefits.

⁶https://caneurope.org/content/uploads/2024/01/CAN-Europe-co-benefits-of-climate-action_REPORT.pdf

⁷<https://www.cde-org.cz/cs/blog/investice-do-budoucnosti-socioeconomicke-prinosy-rychleho-prechodu-na-zelenou-ekonomiku/2378>

⁸https://caneurope.org/content/uploads/2024/01/CAN-Europe-co-benefits-of-climate-action_REPORT.pdf

⁹https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:749e04bb-f8c5-11ea-991b-01aa75ed71a1.0001.02/D OC_1&format=PDF

Mario Draghi ve své zprávě o budoucnosti konkurenceschopnosti EU rovněž zdůraznil investiční potřeby ve výši přibližně 800 miliard eur ročně navíc⁹.

Evropská komise bohužel do dnešního dne neprovedla systematickou analýzu, která by určila, které části investic do dekarbonizace průmyslu lze realizovat prostřednictvím jakého typu financování (ze soukromých nebo veřejných zdrojů, ve formě grantů nebo přímých investic), aby nedošlo k nesprávnému rozdělení veřejných prostředků a k plýtvání vzácnými veřejnými zdroji, které jsou potřebné pro financování jiných aspektů energetické transformace (např. veřejné dopravy, renovace budov, opatření na straně poptávky, podporu nejzranitelnějších obyvatel atd.). Proto je důležité finanční architekturu pro podporu čistého průmyslu nadesignovat tak, aby skutečně podpořila dosažení stanovených cílů a zároveň chránila veřejné prostředky.

Kromě toho je nutné přesměrovat stávající škodlivé výdaje (např. dotace na fosilní paliva) na podporu energetické transformace v širším smyslu včetně dekarbonizace průmyslu. Dotace na fosilní paliva stále výrazně převyšují investice do čistých technologií (členské státy EU vynaložily v roce 2022 více než 400 miliard EUR na dovoz fosilního plynu a 123 miliard EUR na explicitní dotace fosilních paliv)¹⁰. Je potřeba také úplně zrušit dotace na fosilní paliva v národních rozpočtech a vyloučit jakoukoli podporu fosilní infrastruktury v rámci všech finančních toků EU, počínaje příštím **Víceletým finančním rámcem** (MMF). Místo to musíme přesměrovat finanční podporu do řešení založených na obnovitelných zdrojích energie.

Aby současná „Investiční Komise“ fungovala ve prospěch lidí a planety, bude zásadní, aby **dodatečná podpora průmyslu vycházela z nových vlastních zdrojů a neodváděla stávající prostředky určené na investice do klimatu, životního prostředí a sociální oblasti** ze stávajících a budoucích fondů EU (např. z fondů politiky soudržnosti). K tomu bude zapotřebí jednat jak o kvantitě, tak o kvalitě fondů EU. Navíc se Evropa nachází na křižovatce, neboť konec **NextGeneration EU** v roce 2026 bude znamenat podstatné snížení investic. Sníží finanční sílu EU na polovinu (přibližně o 800 miliard EUR), což znamená, že na investice do klimatu a přírody bude k dispozici přibližně o 300 miliard eur méně (v průběhu sedmi let). To se dotkne zejména zemí střední a východní Evropy a jižní Evropy, které se na tyto fondy významně spoléhají při financování své transformace.¹¹ EU proto potřebuje vytvořit nové finanční mechanismy, které podpoří transformaci Evropy v reakci na probíhající polykrize a geopolitické výzvy.

Stávající i nové nástroje (např. ohlášený „fond pro konkurenceschopnost“) by měly obsahovat přísné **zásady podmíněnosti** pro plnění klimatických i sociálních cílů. Dosažení dekarbonizace průmyslu i celého hospodářství vyžaduje v první řadě zastavení finanční podpory škodlivých investic. EU by měla trvale vyloučit způsobilost infrastrukturních projektů založených na fosilních palivech z rozpočtových prostředků EU **zavedením vědecky podložené zásady „významně nepoškozovat“ (DNSH) ve veškerých rozpočtových nástrojích EU**. Mělo by také dojít k

⁹ https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/draghi-report_en

¹⁰ https://caneurope.org/content/uploads/2024/06/EU-Fossil-fuel-subsidies_2024.pdf

¹¹ https://caneurope.org/content/uploads/2022/08/Final-report_UNIFY_EU-FUNDS.pdf

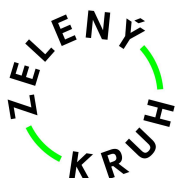
posílení veřejné participace napříč těmito nástroji, protože posiluje transparentnost a snižuje riziko směřování investic do neperspektivních fosilních projektů.

- **Cílené zjednodušování regulačního rámce (Omnibus Simplification Regulation)**

Podnikatelé požadují¹² především právní jistotu a stabilní regulační rámec. Proto je potřebné:

- Identifikovat **cílené možnosti zjednodušení**, které mohou podpořit zavádění technologií šetrných ke klimatu, aniž by došlo ke snížení environmentálních a sociálních standardů, což může zahrnovat zjednodušení plánovacích a schvalovacích procesů, zefektivnění ohlašovacích povinností a zlepšení přístupu k financování a trhům pro mobilizaci zdrojů, které výrobci čistých technologií potřebují k růstu a které energeticky náročná odvětví potřebují k dekarbonizaci.
- **Rychle zavést sekundární právní předpisy** týkající se průmyslové politiky, včetně aktů v přenesené pravomoci týkajících se transformačních plánů ve směrnici o průmyslových emisích (Industrial Emission Directive) a rychlého vymezení požadavků na ekodesign meziproduktů v rámci nařízení o ekodesignu udržitelných výrobků (Ecodesign for Sustainable Products Regulation).

Podepsané organizace:



Asociace
ekologických
organizací



¹² <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/business-letter-omnibus/>